

ชื่อวิทยานิพนธ์ : เกณฑ์ตัดสินความเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐานในสังคมไทยตามหลักสติปัฏฐาน ๔

ผู้วิจัย : นางสาวลักษณาวดี แก้วมณี

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระสุธีธรรมานวัตร (เทียบ สิริญาโณ), ผศ.ดร., ป.ธ.๙., M.A., Ph.D.

: ดร.ประพันธ์ ศุภษร, ป.ธ. ๗, พธ.บ., ศศ.ม., Ph.D.

: ผศ.ร.ท.ดร. บรรจบ บรรณรุจิ, ป.ธ. ๙, พธ.บ., อ.ม., Ph.D.

วันเสร็จสมบูรณ์ : ๑๒ เมษายน ๒๕๕๗

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “เกณฑ์ตัดสินความเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐานในสังคมไทยตามหลักสติปัฏฐาน ๔” โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาวิปัสสนากัมมัฏฐานในสังคมไทย (๒) เพื่อศึกษาความเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐาน ๔ (๓) เพื่อตัดสินความเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐานของกัมมัฏฐานในสังคมไทยตามหลักสติปัฏฐาน ๔

ผลการศึกษาพบว่า

เกณฑ์ตัดสินความเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่ที่การเห็นนามรูปว่าไม่เที่ยง คือ มีเกิดแล้วดับ เป็นทุกข์คือถูกความเกิดละความดับบีบคั้นให้อยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ และเป็นอนัตตาคือนามรูปไม่มีตัวตนไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามใจปรารถนาได้ ดังนั้น จึงสามารถใช้เกณฑ์นี้มาเป็นเกณฑ์ตัดสินความเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐานในสังคมไทยตามหลักสติปัฏฐาน ๔ สรุปได้ดังต่อไปนี้

๑) วิธีพุทโธ

การปฏิบัติตามสายพุทโธเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐานในขั้นตอนที่ ๗ เพราะเป็นการวิวิจจณา โครงกระดูก มีการใช้สมาธิขั้นสูงเป็นฐานในการเจริญวิปัสสนาคือการเพ่งพิจารณากำหนดรู้ เมื่อพิจารณาตามวิธีการของสติปัฏฐาน จัดเข้าได้กับ กายานุปัสสี คือ ตามดูกาย ดูการเกิดดับของกาย ในส่วนของกระดูก ซึ่งเป็นอาการหนึ่งในอาการ ๓๒ จะรู้และสามารถเชื่อมโยงไปถึงอาการส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับร่างกายได้หมดจนกระทั่งปล่อยวางได้

๒) วิธีอานาปานสติ

การเจริญวิปัสสนาวิธีอานาปานสติ ที่เริ่มตั้งแต่ขั้นที่ ๑๒ และจัดเป็นวิปัสสนาญาณอย่างแท้จริง ในขั้นที่ ๑๓ คือ เห็นความไม่เที่ยงคือเกิดดับของปิตุสขและฉาน เมื่อพิจารณาตามวิธีของสติปัฏฐาน จัดเข้าได้กับเวทนานุปัสสนา พร้อมตามดูความเกิดดับในเวทนาและในฉาน

๓) วิธีพอง-ยุบ

การปฏิบัติตามสายพอง-ยุบ จัดเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐานเริ่มต้นที่การกำหนดพอง-ยุบ ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้ปฏิบัติสามารถจำแนกได้ว่า “อาการพอง ยุบ นิ่ง ถูก” นั้น เป็นรูป ส่วนการกำหนดรู้อาการพอง ยุบ นิ่ง ถูก เป็นนาม จากนั้นใช้วิธีการกำหนดพองยุบซึ่งถือว่าเป็นการกำหนดเกิด-ดับ เชื่อมโยงไปถึงการกำหนดหรือตามดูเวทนา จิต และธรรมและการเกิดดับของสภาวะทั้ง ๓ นี้ ซึ่งอาศัยขณิกสมาธิเป็นฐาน และขณิกสมาธิสามารถพัฒนาไปถึงขั้นอนุภาวสมาธิ

๔) วิธีสัมมาอะระหัง

การปฏิบัติสายสัมมาอะระหังหรือธรรมกาย ไม่เป็นวิปัสสนา แม้ว่าจะมีการเจริญวิปัสสนาบ้างแต่ไม่ชัดเจน คำอธิบายเกี่ยวกับความเป็นวิปัสสนาที่มีจุดยึดสำคัญ คือ ธรรมกาย ซึ่งเป็นกายที่พ้นไปจากสามัญญลักษณะ และธรรมกายนี้เองมีวิปัสสนาญาณเป็นตาเห็นสามัญญลักษณะ ฉะนั้น หากจะเทียบกับสติปัฏฐานแล้วไม่ถือว่าเป็นวิปัสสนา

๕) วิธีเคลื่อนไหวน

วิธีปฏิบัติเคลื่อนไหวนหรือสายเคลื่อนไหวนจะคล้ายกับวิธีปฏิบัติพอง-ยุบ คือ ใช้สติกำกับการเคลื่อนไหวนอริยาบทที่เคลื่อนไหวนช้าแล้วช้าเล่า จนเกิดมีกำลังมากขึ้นสามารถเข้าไปดูความเกิดดับของความคิดและหยุดความคิด ถือว่าเป็นวิปัสสนาที่มีสมาธิเป็นฐานเมื่อได้ผ่านอารมณ์สมมุติแล้วพัฒนาเข้าสู่การรู้อารมณ์ปรมาตม์ โดยใช้สติตามดูความคิด

The Dissertation Title : The Criteria for the state of being the Insight of Meditation in Thai Societies in Accordance with principles of the Four Foundations of Mindfulness

Researcher : Miss Luksanavadee Kaewmanee

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)

Dissertation Supervisory Committee

: Dr. Phrasuthithammanuwat, Asst.Prof. Pali IX, M.A.
(Pali & Sansakrit), Ph.D. (Pali)

: Dr. Prapan Supasorn, Pali VII, B.A. (Buddhist Studies),
M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)

: Asst. Prof. Lt. Dr. Banjob Bannarужи, Pali IX., B.A. (Buddhist
Studies), M.A. (Pali & Sansakrit), Ph.D. (Buddhist Philosophy)

Date of Graduation : 12 April 2014

Abstract

This thesis is of 3 objectives ; namely ; (1) to study the Insight of Meditation in the 3 Baskets (2) to study the Insight of Meditation of 5 branches in Thai societies (3) to analytically study the Insight of Meditation of 5 branches in Thai societies according to the principles of the four foundations of Mindfulness.

From the analytical study, the result of the research can be concluded by bringing the principle of the Four Foundations of Mindfulness for the criteria for deciding the state of being the Insight of Meditation consisting of 5 methods in Thai societies as follows : -

1) The Method of Buddhho

The practice in the line of Buddhho is the 7th step of Insight of Meditation, because it is the consideration of the frame of bone with the high consideration as a base in developing the Insight of Meditation which is the way of consideration to know. When one considers according to the method Satipatthana one is considered to be kāyāmpassi, one who follows to see the body. In the part of the bone which in one of 32 states, will to know and can connection with other manners related to the body completely up is the state of relaxing.

2) The Method of ānāpānasati

Development of the Insight of the type of ānāpānasati which begins with 12th step and is recognized as the real Insight Knowledge at the 13th step, that is the impermanence of pīti (Rapture) sukha (Happiness) and jhāna (Absorption). When it is considered according to the method of Satipatthana, it is set up in Vedanānupassanā (Contemplation of Feelings), ready to see the birth and the extinction is Vedanā (Feeling) and in Tanhā (Craving).

3) The Method of Rising and Falling

The practice according to the method of rising and falling is regarded as the Insight of Meditation. Beginning with the focusing mindfulness on rising and falling which is the moment in which the practitioner can realize that the states of rising, falling, sitting and touching are the form or the materiality, but the realization of the states of rising and falling, sitting and touching is the mentality or formless. After that, the realization of Vedanā (Feeling), Citta (Mind) and Dhamma (Phenomena). The Khanika Samādhi (the Momentary Concentration) is enough, and this kind of concentration can be developed up to the state of Upacara Samadhi or (Approaching Concentration).

4) The Method of “Sammā Arahan” or the Method of “Dhammakāya”

This method is not the Vipassana, though the Vipassana is mentioned somewhere and sometime, it is not yet clear. There is one sentence: “Dhammakāya is the body that is beyond the three general characteristics of impermanence, suffering and selflessness and this dhammakaya is known as seeing the general characteristics. Thus, when comparing “Dhammakāya” with the Four Foundations of mindfulness, the Vipassanā cannot be found in the Satipatthāna.

5) The Method of the Luang Phor Thien’s Bodily Movements

This method is like the Method of Rising and Falling; that is; To see through focusing mindfulness on bodily movements for so strong mindfulness that the mindfulness is able to penetrate and realize the rising and falling of thinking and as well as stop the thinking. The seeing is regarded as the Vipassanā based on concentration because it is beyond the Sammasacca (fault Truth) and penetrates into the Paramatthasacca (Real Truth)

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายท่านด้วยกัน ผู้วิจัย จึงขอเวยนามแสดงความขอบคุณให้ปรากฏไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระสุธีธรรมานวัตร (เทียบ สิริญาโณ), ผศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระเมธาวิเชียร, ผศ.ดร. ประธานกรรมการตรวจสอบ มหามกุฏราชวิทยาลัย, อาจารย์ ดร.ประพันธ์ ศุภษร, อาจารย์ ดร. ทรงวิทย์ แก้วศรี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และผศ.ร.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ อาจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกท่านได้เสียสละเวลาในการให้คำปรึกษา แนะนำในการศึกษาค้นคว้าการวิจัยวิทยานิพนธ์นี้ด้วยความเมตตา ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์และถูกต้องมากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ นิสิตรดับปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (๒.๑) รุ่นปีการศึกษา ๒๕๕๓ (รุ่น ๙) ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ทุกรูป/คน ที่ให้กำลังใจเสมอ

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน ที่ให้ความเมตตาและให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อให้งานสำเร็จเรียบร้อยไปด้วยดี

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ที่สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ที่ให้ความช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา เช่น คุณสิตาวิรุทธิ์ อธิวิรุทธิ์ คุณวิภารัตน์ ธมยา คุณจิตติวิบูลย์ สุภวรรณจิระโชติ รวมถึงที่ไม่ได้เวยนามมา ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบพระคุณ คุณอภินันท์ วังชานุทัศน์ (พีตัม) และคุณสิทธิดันต์ รัตนวิจารณ์ (พีลธิ์) ที่เป็นทั้งผู้บังคับบัญชาและพี่ที่น่านรัก ได้คอยให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจตลอดมา

ขอขอบพระคุณท่านเจ้าของผลงานทางวิชาการอันทรงคุณค่าทุก ๆ ท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาศึกษาค้นคว้าและอ้างอิงประกอบในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณคณะผู้บริหาร อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และอาจารย์พิเศษทุก ๆ ท่าน ที่ให้คำแนะนำ สั่งสอน และให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ แก่ผู้วิจัยด้วยความเมตตา

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อแฉล้ม คุณแม่น้อย แก้วมณี ซึ่งเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยตลอดมา จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตท่านทั้งสอง รวมถึงพี่น้องและลูกหลานในครอบครัวของผู้วิจัย คือ พี่สังเวท กว้างนอก พี่มลพร งามทวี จ.ส.ต.ปราณิต แก้วมณี พี่จอมขวัญ รัตนพล พี่รุ่งฤดี กิตติธรรมาธิ คุณครูกล้วยไม้ ภูมิโคกรักษ์ น้องชาย จ.ส.ต.รังษี แก้วมณี น้องสาวดวงดาว แก้วมณี และอังคณา สามสี ซึ่งความดีและประโยชน์อันใดที่พึงมีและพึงเกิดขึ้นจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศบุญกุศลให้ผู้มีอุปการคุณที่ล่วงลับไปแล้ว คือ คุณพ่อ คุณแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และผู้มีพระคุณที่มีได้กล่าวไว้

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย จงดลบันดาลให้มีคุณูปการทุก ๆ ท่าน ให้ประสบแต่ความสุขความเจริญ มีความสมบูรณ์พูนผลและเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ทุกประการ

นางสาวลักษณาวดี แก้วมณี

๑๒ เมษายน ๒๕๕๗

อรรถกถา อังอิงอรรถกถาฉบับมหาวิทยาลัย รูปการอ้างอิงจะขึ้นต้นด้วยอักษรย่อชื่อ คัมภีร์แล้วตามด้วย เล่ม/ข้อ/หน้า ตัวอย่าง ที่.สี.อ. ๑๑/๒๐/๑๒๑. (ฉบับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) หมายถึง ที่นิกาย สมงคฺลวิลาสิณี สีลชนวคคอรุทกถา เล่มที่ ๑๑ ข้อ ๒๐ หน้า ๑๒๑

วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

ที.ม.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มฺ.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปณาสก	(ภาษาไทย)
สํ.ส.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคัถวรรค	(ภาษาไทย)
สํ.ข.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขันธวารวรรค	(ภาษาไทย)
สํ.นิ.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
สํ.สฬ.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สฬายตนวรรค	(ภาษาไทย)
สํ.ม.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปัญจก(ไทย)		=	สุดตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉกก.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ฉกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	สตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.เอกาทสก.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	เอกาทสกนิบาต	(ภาษาไทย)

ขุ.ธ. (ไทย) =	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.อุ. (ไทย) =	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อุทาน	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ. (ไทย) =	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ. (ไทย) =	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สูตรนินบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.วิ. (ไทย) =	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	วิมานวัตถุ	(ภาษาไทย)
ขุ.เปต. (ไทย) =	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เปตวัตถุ	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ปญจก.(ไทย) =	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปัญจกนิบาต ชาตก	(ภาษาไทย)
ขุ.ม. (ไทย) =	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทส	(ภาษาไทย)
ขุ.ป. (ไทย) =	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฏิสัมภิทามรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.อป. (ไทย) =	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อปทาน	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ. วิ. (ไทย) =	อภิธัมมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
อภิ. ก. (ไทย) =	อภิธัมมปิฎก	กถาวัตถุ	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสูตรตันตปิฎก

ม.มฺว. (ไทย) =	มัชฌิมนิกาย	มูลปณาสก	อรรถกถา (มมร.)	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.อ. (ไทย) =	องคุตตรนิกาย	มโนรลปุรณ	ทุกนิบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)

ปกรณ์วิเสส

วิสุทธ. (ไทย) =	วิสุทธิมรรคปกรณ์	(ภาษาไทย)
-----------------	------------------	-----------

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก-ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค-ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	๗-๘
สารบัญตาราง	๘
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฉ-ซ
 บทที่ ๑ บทนำ	 ๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๕
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๖
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๖
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๕
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๖
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๖
 บทที่ ๒ วิปัสสนากัมมัฏฐาน ๕ สายในสังคมไทย	 ๑๗
๒.๑ วิปัสสนากัมมัฏฐานสายพุทโธ	๑๘
๒.๑.๑ เนื้อหาของวิปัสสนากัมมัฏฐานสายพุทโธ	๑๘
๒.๑.๒ วิธีปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานสายพุทโธ	๑๙
๒.๑.๓ ผลของการฝึกปฏิบัติของวิปัสสนากัมมัฏฐานสายพุทโธ-จิตเข้าสู่ว่างค์	๒๔
๒.๒ วิปัสสนากัมมัฏฐานสายอานาปานสติ	๒๔
๒.๒.๑ เนื้อหาของวิปัสสนากัมมัฏฐานสายอานาปานสติ	๒๔
๒.๒.๒ วิธีปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานสายอานาปานสติ	๒๗
๒.๒.๓ ผลของการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานสายอานาปานสติ	๒๙
๒.๓ วิปัสสนากัมมัฏฐานสายพอง-ยุบ	๒๙
๒.๓.๑ เนื้อหาของวิปัสสนากัมมัฏฐานสายพอง-ยุบ	๒๙
๒.๓.๒ วิธีปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานสายพอง-ยุบ	๓๐
๒.๓.๓ ผลการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานสายพอง-ยุบ	๔๐

๒.๔ วิปัสสนากัมมัฏฐานสายสัมมาอะระหัง	๔๐
๒.๔.๑ เนื้อหาของสกัมมัฏฐานายสัมมาอะระหัง	๔๐
๒.๔.๒ วิธีปฏิบัติสกัมมัฏฐานายสัมมาอะระหัง	๔๑
๒.๔.๓ ผลการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานสายสัมมาอะระหัง	๔๗
๒.๕ วิปัสสนากัมมัฏฐานสายเคลื่อนไหวน	๔๘
๒.๕.๑ เนื้อหาของวิปัสสนากัมมัฏฐานสายเคลื่อนไหวน	๔๘
๒.๕.๒ วิธีปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานสายเคลื่อนไหวน	๔๙
๒.๕.๓ ผลการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานสายเคลื่อนไหวน	๖๑
๒.๖ สรุป	๖๒
 บทที่ ๓ วิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐาน ๔	๖๓
๓.๑ วิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก	๖๓
๓.๑.๑ ความเป็นมาของสติปัฏฐาน	๖๓
๓.๑.๒ ความสำคัญของการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔	๖๔
๓.๑.๓ ความหมายของ “วิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔	๖๕
๓.๑.๔ หลักการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔	๖๖
๓.๑.๕ สัญญาวิปาส ๔	๖๘
๓.๑.๖ วิปัสสนูปกิเลส ๑๐	๖๙
๓.๑.๗ ลักษณะตรงข้ามกับสติปัฏฐาน	๖๙
๓.๑.๘ พื้นฐานสติปัฏฐาน	๗๐
๓.๑.๙ วิธีปฏิบัติสมณะและวิปัสสนา	๗๑
๓.๑.๑๐ สติปัฏฐานกับสมณะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน	๗๒
๓.๑.๑๑ สติปัฏฐานส่วนที่เป็นทั้งสมณะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน	๗๓
๓.๑.๑๒ สติปัฏฐานส่วนที่จัดอยู่ในหมวดวิปัสสนากัมมัฏฐาน	๗๓
๓.๑.๑๓ ผลจากการเจริญสติปัฏฐาน	๗๓
๓.๑.๑๔ ข้อควรระวังในการเจริญสติปัฏฐาน	๗๔
๓.๒ มหาสติปัฏฐานสูตร – สูตรว่าด้วยที่ตั้งสำคัญของสติสูตรใหญ่	๗๕
๓.๒.๑ กายานุปัสสนา	๗๕
๓.๒.๑.๑ เนื้อหาในกายานุปัสสนา	๗๕
๓.๒.๑.๒ วิธีปฏิบัติในกายานุปัสสนา	๗๙
๓.๒.๑.๓ ผลการปฏิบัติในกายานุปัสสนา	๘๑
๓.๒.๒ เวทนานุปัสสนา	๘๑
๓.๒.๒.๑ เนื้อหาในเวทนานุปัสสนา	๘๑
๓.๒.๒.๒ วิธีปฏิบัติในเวทนานุปัสสนา	๘๑
๓.๒.๒.๓ ผลวิธีปฏิบัติในเวทนานุปัสสนา	๘๒

๓.๒.๓ จิตตานุปัสสนา	๘๒
๓.๒.๓.๑ เนื้อหาในจิตตานุปัสสนา	๘๒
๓.๒.๓.๒ วิธีปฏิบัติในจิตตานุปัสสนา	๘๒
๓.๒.๓.๓ ผลการปฏิบัติในจิตตานุปัสสนา	๘๓
๓.๒.๔ ธรรมานุปัสสนา	๘๔
๓.๒.๔.๑ เนื้อหาในธรรมานุปัสสนา	๘๔
๓.๒.๔.๒ วิธีปฏิบัติในธรรมานุปัสสนา	๘๕
๓.๒.๔.๓ ผลการปฏิบัติในธรรมานุปัสสนา	๘๙
๓.๓ จุดมุ่งหมายของวิธีปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔	๘๙
๓.๔ อานิสงส์จากวิธีปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔	๘๙
๓.๕ ระยะเวลาแห่งการบำเพ็ญสติปัฏฐานกับการบรรลุมรรคผล	๙๐
๓.๖ มูลเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงสติปัฏฐาน	๙๑
๓.๗ ความเป็นสมณะและวิปัสสนาในมหาสติปัฏฐานสูตร	๙๑
๓.๗.๑ สภาวะของสมณะและวิปัสสนา	๙๑
๓.๗.๒ สติปัฏฐานกับคำสำคัญ	๙๓
๓.๘ ข้อธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเกณฑ์วิปัสสนากัมมัฏฐาน ๕ สายในสังคมไทยตามหลักสติปัฏฐาน ๔	๙๙
๓.๘.๑ ญาณ ๑๖	๙๙

บทที่ ๔ เกณฑ์ตัดสินความเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐานในสังคมไทยตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ๑๐๒

๔.๑ วิเคราะห์ข้อธรรมที่เกี่ยวข้องกับเกณฑ์ตัดสินความเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐาน ๕ สายในสังคมไทยตามหลักสติปัฏฐาน ๔	๑๐๒
๔.๑.๑ ญาณ ๑๖	๑๐๒
๔.๒ เกณฑ์ตัดสินความเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐาน ๕ สาย ในสังคมไทยตามหลักสติปัฏฐาน ๔	๑๐๔
๔.๒.๑ เกณฑ์ตัดสินความเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐานสายพุทโธ	๑๐๔
๔.๒.๒ เกณฑ์ตัดสินความเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐานสายอานาปานสติ	๑๐๖
๔.๒.๓ เกณฑ์ตัดสินความเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐานสายพอง-ยุบ	๑๐๘
๔.๒.๔ เกณฑ์ตัดสินความเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐานสายสัมมาอะระหัง	๑๑๐
๔.๒.๕ เกณฑ์ตัดสินความเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐานสายเคลื่อนไหวน	๑๑๒
๔.๓ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านวิปัสสนากัมมัฏฐาน	๑๑๔
๔.๓.๑ เกณฑ์การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านวิปัสสนากัมมัฏฐาน	๑๑๔
๔.๓.๒ ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านวิปัสสนากัมมัฏฐานที่ถูกคัดสรร	๑๑๕
๔.๓.๓ ประเด็นการสัมภาษณ์	๑๑๕
๔.๓.๔ ประมวลผลความเห็นจากการสัมภาษณ์ จำนวน ๑๐ ท่าน	๑๑๖
๔.๓.๕ สรุปความเห็นจากการสัมภาษณ์	๑๒๔

๔.๔ องค์ความรู้ใหม่ของวิปัสสนากัมมัฏฐาน ๕ สายในสังคมไทย ตามหลักสติปัฏฐาน ๔	๑๒๔
บทที่ ๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๑๒๖
๕.๑ สรุป	๑๒๖
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๓๓
บรรณานุกรม	๑๓๕
ภาคผนวก	๑๔๑
ภาคผนวก ก หนังสือขอหนังสือขอความอนุเคราะห์	๑๔๒
ภาคผนวก ข สัมภาษณ์	๑๕๒
ภาคผนวก ค ประวัติผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านวิปัสสนากัมมัฏฐาน ๑๐ ท่าน	๑๕๔
ภาคผนวก ง ประวัติกัมมัฏฐาน ๕ สายในสังคมไทย	๑๕๗
ประวัติผู้วิจัย	๑๖๓

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๑.	แสดงการอธิบาย ญาณ ๑๖	๑๐๒
๒.	ความสัมพันธ์ของสายพุทโธกับสติปัฏฐาน ๔ และญาณ ๑๖	๑๐๖
๓.	ความสัมพันธ์ของสายอานาปานสติกับสติปัฏฐาน ๔ และญาณ ๑๖	๑๐๘
๔.	ความสัมพันธ์ของสายพอง-ยุบกับสติปัฏฐาน ๔ และญาณ ๑๖	๑๑๐
๕.	ความสัมพันธ์ของสายสัมมาอะระหังกับสติปัฏฐาน ๔ และญาณ ๑๖	๑๑๑
๖.	ความสัมพันธ์ของสายเคลื่อนไหวกับสติปัฏฐาน ๔ และญาณ ๑๖	๑๑๔